

Alqueries i cases velles de Xirivella

JOSEP GIMENEZ I PASQUAL

A banda del principal tret resultant del llenguatge en què s'expressen —que ací a València és en valencià—, existeixen altres facetes i particularismes locals que caracteritzen cadascun dels pobles.

Tanmateix, una peculiaritat molt important d'aquests és l'arquitectura popular, l'estructura i els materials amb els quals han estat construïdes les cases i les alqueries del terme, així com el traçat dels carrers i l'orografia en la qual estan situades.

Desgraciadament ací a Xirivella, com a la majoria de les poblacions de l'horta de València, la degradació i posterior desaparició de les velles cases és constant, víctimes suculentos de la insaciable picola especulativa. Tot açò a causa del desenvolupament de les comarques fabrils i l'emigració subsegüent, que han contribuït a convertir els nostres pobles en barris perifèrics impersonals i uniformes amb cases de cinc o

Porta de ferradura lobulada de l'edifici de la Closa.

més alçades, insulses i anodines i, per tant, sense ànima.

Per aquest motiu escric en defensa de les poques alqueries que ens queden i faig una relació aproximada de les barraques i alqueries desaparegudes del nostre terme així com d'alguns casals, porxo o hort que identificava Xirivella des de lluny per l'altura dels arbres. Ja sé que l'Ajuntament prengué mesures per conservar el nostre patrimoni urbanístic, però crec que caldria vigilar més els edificis protegits, com ara la casa del Dau on la teulada està molt deteriorada —segur que hi haurà goteres—, i també evitar l'enderrocament en el Cap de Baix o carrer de Joaquín Orero de

Casa del carrer del Forn, d'arc de ferradura i amb finestres de barrots de fusta.

Atzacac del carrer de sant Antoni; casa de teulada a una vessant. Fotografia d'Alfonso Sanz.

Dos casals del carrer Major de Xirivella amb ràfec molt sobreeixit, avui enderrocats; el de l'esquerra fou seu de la CNT en la guerra i després seu de la CENS.

Alqueria de Serra, horta de Dalt. Fotografia d'Alfonso Sanz.

la casa del tio José el del Blanco —amb el ràfec més sobreeixit del poble—, de la casona de les Romagueres, la de Poio, o la de Torner o el Cabut, aquesta dins l'estructura de la Closa, on en Llorenç Rausell ha restaurat meravellosament la seua casa medieval.

Cal dir també al senyor alcalde que tinga en compte els retaules de taulellets i del Via Crucis patrimoni de tots els veïns, abans que els furten o els espolien.

Dels horts desapareguts del poble, contem d'un sobretot que hi havia vora el Camí Fondo i al Cap de Dalt, on és ara el carrer de Colom, amb una tanca molt gran i amb uns pins enormes i centenaris, que servien de fita d'aquest indret. Hi estava d'estatger el tio José Maria el de l'Hort. També era nomenat l'hort de Jesualdo a la part de darrere de la casa del tio Ratat, amb uns edificis ran el carrer del Forn on havien fet fa molts anys representacions teatrals.

Així mateix, hi havia horts a les monges, on encara queda una palmera, i darrere de les cases dels carrer de Salvador Castillo donant a la Closa —l'hort de Galan—, i també un altre al carrer de la Parreta que aplegava fins al Camí Fondo llindant a la Gramaora, anomenat del Pastisser.

Les cases del Cap de Baix enderrocades eren molt interessants, sobretot la casa on vivien els germans Maria i Antonio Lladró, amb una quadra plena d'arcades i la tanca del corral que donava a la sèquia de Xirivella feta de toves de fang i pallús i amb merlets; segons contem aquesta casa va servir d'hostal.

El Pati al carrer de sant Joaquim el formaven dos porxos, el primer amb un arc d'entrada —segurament havia tingut la seua porta— on s'aixoplugaven per dormir els pobres que havien vingut la vespra del dia de la Patrona, la Verge de la Salut, per tal de captar al-

Carrer de les Barraques, el que queda del forn del Pollastre.

Alqueria de Canut, horta de Dalt. Fotografia d'Alfonso Sanz.

Alqueria de Rabiando, horta de Baix. Fotografia d'Alfonso Sanz.

Alqueria de Llorenç, forn de coure el pa. Horta de Baix. Fotografia d'Alfonso Sanz.

Alqueries del Curro i del Pollastre, horta de Dalt. Fotografia d'Alfonso Sanz.

moines a la porta de l'església; el segon porxo també era molt antic, i entre els dos hi havia un pou cegat on, segons diuen, en la guerra de la Independència els xirivellers hi llançaren alguns gavatxos.

Hi havia altres pous on s'abastien els veïns d'aigua potable: un davant de cal Blanquillo, un altre a l'ermita, altre al carrer de la Parreta, al carrer de la Pilota i al de la Closa, que era propietat de la finca. A més a més, moltes cases en tenien un d'ús domèstic.

L'edifici que hi havia on està ara el forn al carrer Major datava possiblement del segle divuit i havia tingut diversos usos, des de casino a cooperativa, en la guerra incivil com a seu de la CNT, després de la CENS, sense oblidar que fou saló de teatre, betlem, escola i fins i tot caserna de la Guàrdia Civil.

També va ser caserna un altre edifici antic del carrer de les Llímeres, però, quan l'any 1862 es va construir la nova carretera de Mislata a Torrent, s'hi passà a una de nova en un edifici que estava al costat mateix d'on té l'estanc en Llorenç Rausell. Més tard es va construir una altra al carrer de Joaquín Costa on avui es troba la llar dels jubilats.

A la plaça de l'ermita també va desaparèixer el vell forn del Pollastre, i darrere del nou edifici al carrer de les Barraques queda un tros de paret de l'antiga casona, on hi ha encara una finestra amb una reixa molt antiga de ferro forjat i vora la teulada uns finestrans que pareixen espitlleres. I fins fa quatre dies encara estava en peu, al serpentejant carrer del Pou, l'estructura d'una vella barraca, la del tio Enrique de Colom, però la teulada ja no era últimament de brossa de l'Albufera, sinó de teules morunes. Per acabar faig una relació aproximada de les alqueries que han desaparegut del terme, també de les barraques i els molins de Raga i de Xirivella.

He d'agrair sincerament a Paco el Blec i a Paco el de Camilo la informació rebuda.

ALQUERIES I BARRAQUES DE L'HORTA DE DALT

- Alqueria de Castillo*
- Alqueria de Carrasco, d'on provenen els Gallent*
- Alqueria de Martí*
- Barraca dels Malaies*
- Alqueria de Moret Nova
- Alqueria de Moret Vella
- Alqueria de Sorregín, sense teulada i en estat ruïnós
- Alqueria de Serra
- Alqueria de Curro
- Alqueria de Pollastre, en estat ruïnós
- Alqueria de Canut
- Alqueria d'Alós, amb vestigis arqueològics

Alqueria de Sorlí, horta de Baix. Fotografia d'Alfonso Sanz.

Retaule de sant Vicent, al carrer del Tossalet, enfront n'hi ha un altre mig amagat. Fotografia d'Antoni Tomàs.

Edifici del carrer Joaquín Orero, amb ràfec sobreelèixit i balcó voladís. Fotografia d'Antoni Tomàs.

Casa neorrenixentista del carrer de les Llimeres, amb fornícula per al retaule del Via Crucis. Fotografia d'Antoni Tomàs.

ALQUERIES I BARRAQUES DE L'HORTA DE BAIX

- Barraca de Palleta en la Closa*
- Alqueria de Melsa*
- Alcrista de Guitarra*
- Alqueria de Fus*
- Casetes del Coeter i el Pelleró*
- Alqueria Nova*
- Molí de Xirivella*
- Alqueria de Pellicer, envoltant-la tres barraques*
- Alqueria de Qualó*
- Barraca de la Gafarrona o de Cunyat*
- Barraca de l'Extremenyo*
- Alqueria de Boteta, encara hi queden runes*
- Alqueria de Durà*
- Caseta del Blec*
- Alqueria de Montesinos
- Alqueria de Porret o de Llorenç
- Alqueria de Catxana o de Ximet
- Alqueria de Sorlí
- Alqueria de Rabiando

*Totes aquestes han desaparegut.